

Tema: Historia

Dråparen som offret förlät

Den 9 juni 1589 ställs knekten Anders Dalkarl inför rätta och anklagas för mordet på Bengt Persson. Enligt vittnen hade Anders och Bengt kastat pil tillsammans. När Anders missade tavlan började Bengt att hånle och vissla mot honom. Då drog Anders sin kniv "och slog strax Bengt därmed in i huvudet vid örat, så att han [kniven] gick ut vid strupen". Några dagar senare dog Bengt.

Anders erkänner visserligen att dödandet av Bengt gick till på det sättet som vittnena beskriver men vill också betona att Bengt faktiskt hann förlåta honom innan han dog.

Eftersom Anders "av en så ringa orsak bedrev ett sådant ynkligt mord på den som näppeligen hade blivit en man, kunde ingen, som i rätten satt, fria hans liv". Domstolen dömer honom till döden, ett straff som han enligt de stränga domarna "förtjänar". Några dagar senare avrättas Anders.

Rättsfallet är ett typiskt fall från 1500-talet och belyser flera intressanta aspekter av det äldre rättssystemet: gärningsmännens och ungdomarnas ställning, hederns be-

tydelse för våldet i samhället och hur nära våldet låg till hands.

De våldsamma soldaterna

Att Anders Dalkarl är en soldat överraskar inte, eftersom det är en grupp som är över-representerad i brottsstatistiken i alla tider och i alla kulturer som vi känner till. Visserligen förekommer myter om kvinnliga amasoner eller sköldmör som drar ut i krig och svingar vapen som inte ens männen kan lyfta. Men i de fall som vi kan belägga är den stora majoriteten män – unga män.

FORTS. SIDAN 8

ILLUSTRATION: LARS ÖHMAN

Gustav Fridolin: «Rasismen har knappast varit folklig, den har varit elitens verktyg i snart tre sekel. Det slavgift i Ghana som Barack Obama besökte under ett av sina första utlandsbesök som president byggdes ursprungligen på uppdrag av drottning Kristina. Det vet nu Obama, men inte många svenskar.» SIDAN 7

Aktuell ekonomi 3

Regeringen planerar att avskaffa revisionsplikten för ca 96 procent av alla aktiebolag. Propositionen kommer troligen att ligga på riksdagens bord innan sommaruppehållet.

Aktuell politik 4

Regeringen vill införa privata arbetsförmedlare. Förslaget har redan varit ute på remiss. Inte så oväntat är LO kritisk till förslaget. LO är rädd för att den offentliga arbetsförmedlingen därmed försvinner.

Arbete & Pengar 6

Regeringen föreslår en sänkning av aktiekapitalet till 50 000 kronor. Ändringen föreslås träda i kraft den 1 april 2010.

Redan den 15 februari försvinner dagens 23 länsrätter och ersätts av 12 förvaltningsrätter.

Historia & Religion 10

År 2010 blir ett spännande år för alla som älskar historia. Sveriges historia kommer att lyftas fram i åtta nya bokband, i en utställning på Historiska museet och i en 15 timmar lång tv-serie.

Ulf Jämterud tipsar om hur webben kan användas som stöd i religionsundervisningen.

Skola & Utbildning 12

År 2008 gav regeringen Skolverket i uppdrag att utarbeta nya förslag till kursplaner för samtliga skolformer. Under våren kommer gymnasieskolans kursplaner ut på remiss.

Ersätter Ekonomi & Samhälle.
Utökad ämnesinnehåll.

Hårt arbete

Det finns ett gammalt talesätt som säger att hårt arbete alltid lönar sig. Efter mer än 15 år på Bonnier Utbildning är jag beredd att hålla med. Bonnier Utbildning startade strax innan den förra gymnasiereformen sjösattes. I kamp mot klockan försökte vi ta fram nya läromedel till "alla" nya kurser. Det var ett hårt och tufft arbete som senare belönades med nöjda och trogna kunder. Nu är det åter dags för en ny gymnasiereform. Vi på Bonnier Utbildning har redan startat arbetet med att ta fram nya läromedel och revidera befintliga. Även denna gång blir tidplanen tuff. Då är det skönt att minnas att hårt arbete alltid lönar sig.

15 år är en lång tid. Eller så här: För 15 år sedan hade jag ingen mobiltelefon än mindre möjlighet att mejla. Idag har jag flera mejladresser men lyckligtvis bara en mobiltelefon. Trots att mejlboxen ständigt svämmar över sina breddar har det inte blivit enklare att kommunicera. Detta är givetvis problematiskt när man jobbar på ett förlag som vill nå ut med information om nya och reviderade läromedel. Då räcker det inte bara med hårt arbete. Då krävs också erfarenhet. Då är det bra att ha mer än 15 år att luta sig mot. Våra kunder är viktigast. Därför är det också viktigt att nå ut med information. Av detta skäl har vi beslutat att bredda, fördjupa och förändra vårt nyhetsbrev "Ekonomi&Samhälle". Det nya nyhetsbrevet kommer att heta AktuelltOm och innehålla, förutom information om ekonomi och samhälle, information om ämnena historia och religion. Om du inte läser detta på webben så håller du nu i det första numret av AktuelltOm. Se till att du får ditt eget gratisexemplar. I AktuelltOm kommer vi även att lämna plats till en gästskribent. Först ut blir Gustav Fridolin, tidigare riksdagsledamot för Miljöpartiet, samhällsreporter på TV4 och numera också folkhögskolelärare.

AktuelltOm kommer att komma ut med tre nummer per år.

Jag tror fortfarande på uttrycket att hårt arbete lönar sig. Därför lovar jag att vi ska jobba hårt för att få fram bra läromedel till år 2011 och att fortlopande hålla dig informerad om vår utgivning.

Wolfram Trostek

ANSVARIG FÖRLÄGGARE: Wolfram Trostek
TEL: 08-696 86 04
E-POST: wolfram.trostek@bonnierutbildning.se
GRAFISK FORMGIVNING: Lars Öhman
TRYCK: Trosa Tryckeri AB 2010
UTGES AV:
Bonnier Utbildning,
BOX 3159, 103 63 STOCKHOLM
TEL: 08-696 80 00
WEBB: www.bonnierutbildning.se

Aktuell ekonomi	3
Aktuell politik	4
Arbete & Pengar	6
Gästskribent: Gustav Fridolin	7
Tema: Dråparen som offret förlät	8
Religion & Historia	10
Skola & Utbildning	12
Ekonomifakta	14

Revisionsplikten på väg att slopas

Regeringen planerar att avskaffa revisionsplikten för cirka 96 procent av alla aktiebolag. Det innebär i stort sett en återgång till de regler som gällde före 1988 då kravet kom på att alla aktiebolag måste ha en kvalificerad revisor.

En proposition väntas komma under våren och sedan är det tänkt att förslaget ska röstas igenom i juni innan riksdagen gör sommaruppehåll. Till grund för propositionen ligger ett utredningsförslag som kom redan för cirka två år sedan och som därefter har varit ute på remiss. Lagförslaget är en anpassning till övriga EU, där endast Sverige och Malta har kvar revisionsplikten för små företag.

Gäller endast de största

Utredningsförslaget innebär liksom tidigare att alla börsnoterade aktiebolag och alla finansbolag skall vara skyldiga att ha en kvalificerad revisor. För övriga företag föreslås att endast de största skall omfattas av revisionsplikten, nämligen alla som uppfyller mer än ett av följande villkor:

- Mer än 83 miljoner kronor i omsättning
- Mer än 41,5 miljoner kronor i balansomslutning (tillgångar)
- Fler än 50 anställda

Förslaget innebär att de möjligheter till undantag som EG:s fjärde bolagsrättsliga direktiv anger utnyttjas maximalt. Sverige föreslås därmed tillämpa samma gränsvärden som bland annat Nederländerna, Storbritannien och Tyskland. Vilket innebär att Sverige undantar många fler företag än Danmark, som har en omsättningsgräns på cirka 3,6 miljoner kronor, och Finland som undantar bolag med en omsättning under cirka 1,9 miljoner kronor.

När revisionstvånget försvinner innebär detta, enligt utredningen, att de små företagen får frihet att välja de redovisnings- och revisionstjänster som de anser sig behöva. Utbudet av sådana tjänster kommer att öka vilket leder till att priserna sjunker. Det ger de svenska småföretagen ökad konkurrenskraft.

Frivillig revision uppmuntras

För att uppmuntra till frivillig revision föreslår utredningen bland annat följande åtgärder:

- I dag är revisorn skyldig att granska styrelsens och verkställande direktö-

rens förvaltning. Utredningen föreslår att denna förvaltningsrevision avskaffas.

- I dag är revisorn skyldig att granska hur revisionskunden fullgjort sin skyldighet att betala skatt och om det förekommit brott i revisionsklientens verksamhet. I förekommande fall ska revisorn anmärka på eller anmäla missförhållanden. Utredningen föreslår att dessa bestämmelser tas bort.
- I dag väljs en revisor för en period av fyra år. Utredningen föreslår att mandattiden kortas till ett år.
- I dag måste det finnas bestämmelser om revision i bolagsordningen. Utredningen föreslår att revisorn ska kunna väljas av bolagsstämman utan

stöd i bolagsordningen. De gamla bolagsordningsbestämmelserna om revision ska också upphöra att gälla utan att bolagsstämman behöver fatta beslut om detta.

Minoritetsrevisor

Utredningen föreslår också en ny bestämmelse som ger möjlighet för en aktieägarminoritet att driva igenom ett beslut på en lagstadgad revision av bolaget. För att få igenom revisionen krävs att minst 10 procent av aktieägarna eller en tredjedel av de aktier som är företrädade vid stämman röstar för detta.

Utredningens förslag beräknas leda till att företagets sammanlagda kostnader för revision minskar med 5,8 miljarder kronor om året.

Remissinstanserna har inte varit odelat positiva till utredarens förslag, och bland annat Skatteverket är emot avskaffandet eftersom man tror att antalet avsiktliga och oavsiktliga fel i företagets redovisningar kommer att öka. Även FAR SRS har haft allvarliga invändningar. FAR SRS anser att man borde nöja sig med att slopa revisionsplikten för bolag med en omsättning under tre miljoner kronor och att ett bolag först måste besluta på bolagsstämman om det ska slopa revisionen.

Utredningen föreslår att de nya bestämmelserna ska träda i kraft den 1 juli 2010 och tillämpas första gången för det räkenskapsår som börjar närmast efter den 30 juni 2010. Av olika skäl, det ryktas bland annat om oenighet på Finansdepartementet, har dock handläggningen dragit ut på tiden och nu tyder allt på att inte reglerna börjar gälla förrän nästa år.

Bo Egervall

Arbetsförmedlingen får konkurrens

Regeringen vill införa privata arbetsförmedlare. Med förslaget vill man att arbetslösa själva ska kunna bestämma vem som ska hjälpa dem att söka jobb. LO anser att detta hotar den offentliga arbetsförmedlingen.

Idén om privata arbetsförmedlare kommer från Australien där de statliga arbetsförmedlingarna avskaffades under 1990-talet för att ersättas av ett nätverk av privata aktörer. Den svenska regeringen är ännu inte beredd att gå lika långt. I stället vill man införa ett så kallat valfritetssystem för tjänster som upphandlas inom Arbetsförmedlingen. Detta innebär att Arbetsförmedlingen kan teckna kontrakt med olika privata företag som erbjuder tjänster som jobbcoacher. Sedan får de arbetslösa själva, med hjälp från Arbetsförmedlingen, avgöra vilken leverantör han eller hon vill använda sig av. Regeringen ser förslaget som en del i sin politik att flytta makt från politiker och

tjänstemän till medborgarna själva. Man hoppas att denna förändring ska innebära en bättre service till arbetslösa.

Enligt förslaget ska priset fastställas av Arbetsförmedlingen vid upphandlingen. De privata aktörerna får sedan konkurrera genom att erbjuda de bästa tjänsterna till dem som söker jobb. I Australien får de privata förmedlarna betalt efter hur många jobb de tillsätter.

Förslaget har redan varit ute på remiss och mött både ris och ros. Inom LO är man kritisk och vill att frågan utreds grundligare innan beslut fattas. Främst är man rädd för att den offentliga arbetsförmedlingen kommer att försvinna. Bland dem som ställer sig positiva märks Migrationsverket, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) samt arbetsgivarorganisationen Almega. Regeringen vill att reformen införs redan den 1 juli i år.

FOTO: MAGNUS PEHRSSON

NYA MILLENNIUM

Tar steget in i 2010-talet.

Nya Millennium diskuterar aktivt politiska omvälvningar och ekonomiska förändringar samtidigt som de sätts i ett globalt och historiskt sammanhang.

Nya Millennium ger bakgrund samtidigt som läromedlet utmanar och manar till analys.

Nya Millennium är uppdelad i fyra centrala block som vart och ett utgår från individen och därefter rör sig utåt mot de globala samhällsfrågorna.

WEBBASERAD LÄRARHANDLEDNING!

Besök vår hemsida

www.nyamillennium.bonnierutbildning.se

**BONNIER
UTBILDNING**

Order/information: Tel 08-696 86 00, fax 08-696 86 10, www.bonnierutbildning.se

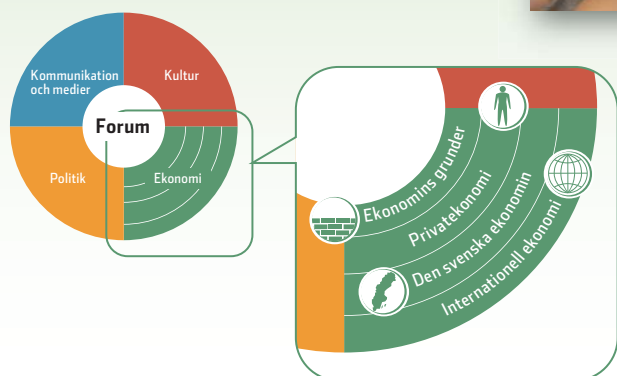
FORUM SAMHÄLLSKUNSKAP

Få överblick, förstå och utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt.

Finns i tre varianter!

BESÖK FORUMS WEBBPLATS!

Gratis lärarhandledning och många elevövningar på www.bonnierutbildning.se/forum

Forum har en unik struktur, den:

- är indelad i fyra områden: *Kultur, Ekonomi, Politik* och *Kommunikation och medier*, som belyses ur fyra olika perspektiv: *grund, individ, nationellt* och *globalt*
- bidrar till att bygga ett samhällsvetenskapligt förhållningssätt
- finns i tre varianter: Forum A Bas, Forum A Plus och Forum ABC.

Sjukskrivna allt friskare med nya regler

I syfte att snabbare få tillbaka sjuka i arbete införde regeringen 2008 fasta tidsgränser i sjukförsäkringen. Genom att satsa mer på rehabilitering och tidiga insatser ville man korta ner tiden som människor gick sjukskrivna. Efter 90 dagars sjukskrivning prövas numera Försäkringskassan inte bara förmågan att gå tillbaka till det vanliga jobbet, utan också om den sjukskrivna kan klara andra uppgifter hos arbetsgivaren. Efter 180 dagars sjukskrivning prövas sedan arbetsförmågan mot hela den ordinarie arbetsmarknaden.

Enligt en utvärdering som gjorts av Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har de fasta tidsgränserna i sjukförsäkringen gjort att fler sjukfall avslutas tidigare. Effekten blir särskilt tydlig vid 180-dagarsgränsen. Speciellt märkbart är detta i större städer, vilket beror på ett bättre arbetsmarknadsläge. På mindre orter finns ofta inte något nytt jobb för dem som har varit sjukskrivna länge. En annan

förklaring till denna skillnad som tas upp i rapporten är olikheter i lokala normer och attityder kring användande av sjukförsäkringen.

Den röd-gröna alliansen har kritiserat regeringens förändringar i sjukförsäkringen och detta har redan seglat upp som en av huvudfrågorna inför höstens val.

En ny pensionsmyndighet

Vid årsskiftet inrättades Pensionsmyndigheten för att sköta administrationen av våra pensioner. Tidigare delades detta ansvar mellan två myndigheter; Försäkringskassan och Premiepensionsmyndigheten (PPM). Medan Försäkringskassan hanterade inkomstpensionen, tilläggs-pensionen och garantipensionen, administrerade PPM ålderspensionen.

Tanken bakom inrättandet av en ny pensionsmyndighet är att samla alla frågor som rör pensionerna på ett och samma ställe. På så vis hoppas regeringen på att både informationen och administrationen kring våra pensioner ska bli billigare och bättre. Det har länge uttryckts ett behov från medborgarna om en tydligare information och hantering av pensionerna.

Försäkringskassan kommer att finnas kvar som myndighet, men ska inte längre hantera pensionsfrågor. Premiepensionsmyndigheten avvecklades vid årsskiftet. Generaldirektör för den nya Pensionsmyndigheten är Katrin Westling Palm, som närmast kommer från Skatteverket.

Sänkt krav på aktiekapital

För närvarande krävs ett minsta aktiekapital på 100 000 kr i ett aktiebolag. Nu kommer förslag som skulle göra aktiebolagsformen tillgänglig för fler företag som inte har så stora kapitalbehov. Regeringen föreslår en sänkning av aktiekapitalet till 50 000 kr. Utan någon möjlighet till successiv inbetalning som föreslagits i en tidigare utredning.

Ändringen föreslås träda i kraft 1 april 2010. För bolag som bildats före 1 april 2010 gäller tidigare bestämmelser även om bolaget registreras efter 31 mars 2010. Privata bolag som bildats före ikraftträdandet kommer dock att få möjlighet att minska sitt aktiekapital till 50 000 kr.

Lag mot skatteplanering

Det ska bli svårare att skatteplanera via utländska holdingbolag. Riksdagen har därför beslutat om ändrade regler om beskattning av vissa penninglån, så kallade förbjudna lån. Dessutom ska avdragsrätten för sådana lån slopas.

Det innebär att bestämmelserna för beskattningen även ska gälla:

- lån från utländska juridiska personer
- lån som lämnas till i utlandet delägarbeskattade juridiska personer
- lån som lämnas i strid med låneförbudet i stiftelselagen

De nya reglerna gäller retroaktivt från och med den 13 februari 2009.

Förvaltningsrätten ersätter Länsrätten

15 februari 2010 försvinner dagens 23

länsrätter och ersätts av 12 förvaltningsrätter. Idag består de allmänna förvaltningsdomstolarna av 23 länsrätter, 4 kammarrätter och Regeringsrätten. Vanliga mål i länsrätterna handlar bland annat om beskattning, socialförsäkring, socialtjänst, körkort och vård av unga.

Enligt regeringen ger de nya större förvaltningsrätterna möjlighet till specialisering, kompetensutveckling och en väl fungerande beredningsorganisation. Förändringen berör inte övriga domstolar.

Ändringar i reglerna om reseavdrag

De som måste använda en större bil till arbetet på grund av skrymmande last kunde tidigare göra avdrag för arbetsresor med verkliga kostnader, utan hänsyn till avstånd och tidsvinst. Sedan den 1 januari 2010 grundas i stället avdragen på bestämmelserna om schablonvärden, avstånd och tidsvinst som gäller för övriga skattskyldiga.

Ny lag ska reglera bötesstraff inom EU

Det ska inte gå att smita undan bötesstraff inom EU. Ett rambeslut säger att samma principer ska gälla i alla med-

lemsländer. Därför har en ny lag införts i Sverige. Den reglerar svenska beslut om bötesstraff som sänds till ett annat land för verkställande. Lagen innehåller också bestämmelser kring det omvända förhållandet, när ett annat land ber Sverige om att verkställa ett bötesstraff.

Lagen gäller sedan den 1 januari i år.

EU:s tjänstedirektiv genomförs i Sverige

Riksdagen har godkänt att EU-direktivet om tjänster på den inre marknaden genomförs i svensk lag. Direktivet innehåller bestämmelser om administrativ förenkling, etableringsfrihet och fri rörlighet för tjänsteleverantörer, tjänstemottagarnas rättigheter och tjänsternas kvalitet. Direktivet innehåller också bestämmelser om administrativt samarbete inom EU.

Syftet är att förenkla etablering och fri rörlighet inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), samt stärka tjänstemottagarnas intressen. De svenska lagändringarna trädde i kraft den 27 december 2009.

Ändrad socialförsäkring för företagare

Regeringen vill reformera de sociala trygghetssystemen för företagare under 2010. Riskerna med att starta företag ska minskas genom uppbyggnadsskeden i sjuk- och arbetslöshetsförsäkringen. Karenstiden förlängs till 7 dagar, med möjlighet till fler karensdagar. Samtidigt föreslås att egenavgifterna sänks med 0,74 procentenheter. Ett högkostnadsskydd för sjuklöna ska också minska risken att anställa.

ÄNNU ETT PRIS TILL GOODWILL!

För fyra år sedan fick Goodwill Företagsekonomi pris. Nu har även Goodwill Redovisning & beskattning ärats med pris för "Bästa läromedel i företagsekonomi 2008". Priset delas ut av Företagsekonomiska Institutet.

Goodwill är ett heltäckande och grundläggande läromedel i företagsekonomi. Genom hela serien varvas fakta med tillämpningar och exempel.

Besök Goodwills hemsidor:

www.bonnierutbildning.se/goodwilla

www.bonnierutbildning.se/goodwillb

www.bonnierutbildning.se/goodwill-rb

PRISBELÖNT

BONNIER
UTBILDNING

FOTO: NINA VARUMO

Rasism – ett uttryck av okunskap eller elitism?

Jag skulle hålla ett pass för min historiegrupp på Sundbybergs folkhögskola, om konsekvenserna av första världskriget och tiden fram till att världen kastades in i en ny katastrof. En av deltagarna var Nijat, som flytt Beijings övergrepp i Östturkestan. Som alltid lyssnade han, deltog i övningarna och antecknade flitigt. Men först efteråt vågade han fråga: Varför sa du inget om Shandong?

Han hade förstås alldeles rätt. Ska man förstå förvecklingarna i Asien och varför andra världskriget tog slut där, måste man förstå konflikten mellan Kina och Japan. Det visste Nijat, han hade gått i kinesisk skola. Men det låg utanför mitt synfält när jag tänkte på världskrigen som blodsutgjutelsen i Europa.

Historieämnet måste anknyta till elevernas verklighet. För TV4 och produktionsbolaget Laika fick jag vara med och göra serien *Vår mörka historia* om hur de rasistiska föreställningarna formades i vårt land. I diskussionerna runt serien har jag mötts av en aha-upplevelse. Historien ger bakgrund till kvardröjande rasistiska strukturer. Det förklarar sådant som unga människor möter i kontakten med arbets- och bostadsmarknaden eller på skolgårdarnas slagfält.

Ögonöppnaren är inte okontroversiell. Palme talade i ett berömt tal om fördömen som ett utlopp för egna misslyckande och ett uttryck för okunnighet (medan *"grumliga rasteorier aldrig funnit fotfäste"*), medan Bildt – samtidigt som Ny demokrati härjade i riksdagen och Lasermanen på gatorna – avfärdade rasismen som *"en primitiv rädsla"*.

Men historien lär annat. Rasismen har knappast varit folklig, den har varit elitens verktyg i snart tre sekel. Det slavfort i Ghana som Barack Obama besökte under ett av sina första utlandsbesök som president byggdes ursprungligen på uppdrag av drottning Kristina. Det vet nu Obama, men inte många svenskar. Sällan talar vi om att uppemot 1 000 svenska officerare

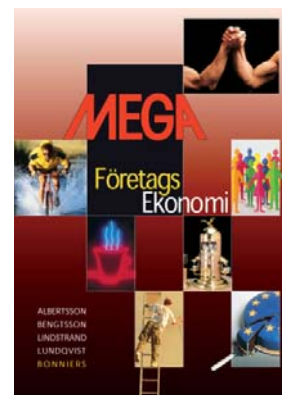
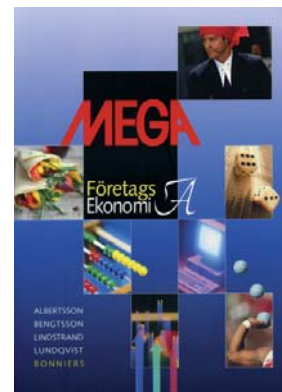
deltog i kung Leopolds folkmord i Kongo, eller om hur samernas sedan länge erkända äganderätt plötsligt underkändes av Högsta Domstolen eftersom samerna var en *"underlägsen ras på förhand dömd att dö"*. När Palme höll sitt tal var fortfarande inte steriliseringskampanjen mot *"tattarna"*, påhejad av ledarskribenter som krävde *"human utrotning"*, avslutad.

Men medan kungar och köpmän ljög sig blå, tog Europas första folkrörelse form runt kravet på avskaffat slaveri. Medan samer och nybyggare länge hade ett nära samarbete i det karga norr, beslöt staten om en apartheidpolitik som kunde ge staten ökad kontroll över naturresurserna. Medan skeppare i skydd av nattens mörker räddade judiska flyktingar över Östersjön, så förmådde utrikesdepartementet Tyskland att stämpla J i alla judars pass.

I detta vilar inte bara en fråga om ansvar, utan också ett hopp. Det kan vara bekvämt som makthavare att placera rasismen hos den okunnige eller rädde, långt ifrån sig själv, men då kan ju inte rasismen utplånas med annat än att man övervinner all rädsla och okunskap. Det kan synas övermäktigt. Om rasismen istället handlar om makt och historia blir den något vi kan förändra. Som samhälle, som människor, och när vi som lärare försöker se mer än det uppenbara då vi formulerar en lektion.

Gustav Fridolin

Tidigare riksdagsledamot för Miljöpartiet, samhällsreporter på TV4 och numera också folkhögskolelärare.

100 000 KAN INTE HA FEL! MEGA FÖRETAGSEKONOMI

BONNIER
UTBILDNING

Dråparen som offret förlät

forts. från sidan 1

Skulle vi förflytta oss ytterligare 30–40 år framåt i tiden, till Stockholm på 1620-talet, skulle detta bli ännu tydligare, på grund av alla de soldater som dragits samman till huvudstaden inför Sveriges inblandning i det trettioåriga kriget (1618–1648). De kunde hantera vapen och hade dessutom tillgång till dem. Övriga borgare i Stockholm, förutom adelns tjänare, var förbjudna att bära vapen innanför murarna.

Mord eller dråp?

Anders kallas för mördare av rådstugurätten, vilket är märkligt, eftersom han öppet slår ihjäl Bengt och står för vad han gjort. Man gjorde nämligen en viktig skillnad mellan dråp och mord. Dråpet skedde öppet medan man vid mord försökte dölja sin handling, till exempel genom att gömma undan kroppen. Dråparen kunde – om det fanns förmildrande omständigheter – komma undan med livet i behåll även om han då fick betala höga böter. Det kunde inte en mördare göra.

Anders försökte få domstolen att se mildare på gärningen genom att hävda att Bengt hade förlåtit honom. Om det hade funnits vittnen till denna förlåtelse hade domen sannolikt blivit mindre hård, kanske hade det till och med gått så långt att Anders hade kommit undan med livet i behåll.

Att domstolen, i strid med både lag och praxis valde att benämna Anders som mördare kan peka på att domstolen ansåg handlingen värre eftersom Bengt var ett barn.

Barn och ungdomar

Vi vet visserligen inte hur gammal Bengt var. Källan talar om för oss att han "näpeliggen hade blivit en man". Det tyder på att Bengt var under 15 år gammal. På denna tid blev man straffmyndig vid 15 år, precis som idag, och fram till dess var man en "övermage". Begreppet kommer av ordet oförmåga (att föra sin egen talan vid en domstol).

Enligt Magnus Erikssons stadslag, från mitten av 1300-talet, var det visserligen inte värre att dräpa eller mörda en över-

mage än en vuxen man. Men kanske tyckte domstolen att Anders borde ha kunnat kontrollera sitt humör bättre gentemot ett barn.

Vid denna tid var det dock svårt att vara säker på hur gammal någon var, trots lagens tydliga åldersindelningar. Det fanns ännu inga husförhörslängder utan man fick avgöra åldern dels utifrån hur barnet såg ut (ynglingar som hade fått skäggväxt kunde till exempel tas ut till krigstjänst), dels genom att fråga allmänheten om någon mindes födelseåret eller om någon visste den relativa åldern till andra barn.

Men även efter det att någon fyllt 15 år fanns det hos rådstugan en förståelse

skett under ett gästabud, då gillesfriden gällde, dels eftersom dråparen utgav sig för att vara en vän i och med att han delade mat med den som blev dräpt.

Det finns likheter mellan nidingsverken och vårt mordfall. Kanske menade rätten att Anders och Bengt utgav sig för att vara vänner när de tävlade tillsammans och att det därför var allvarligare. Och eftersom nidingsverk inte fanns med i den gällande lagen så valde man att åtala för ett annat grövre brott (mord istället för dråp)

Hederns betydelse

Anders dödade (mördade eller dräpte beroende på hur man ser på det) Bengt för

Rackarberget eller Galgbacken - nutida namn på platser som förflyttar oss till den medeltida rättsskipningen. Där reste sig galgen högt över omgivningen, androm till varnagel.

FOTO: JAKOB JEREMALM

för ungdomars bristande erfarenhet och förstånd. I domböckerna återkommer just kategorin ungdom som en förmildrande omständighet, så att personen i fråga får ytterligare en chans innan lagens stränga straff tillämpas.

Nidingsverk

I äldre västgötalagen från 1200-talet omnämns vissa särskilt avskyvärda brott, som inte kunde sonas med böter utan ovillkorligen ledde till fredlöshet. De kallades för urbotamål eller nidingsverk, det vill säga brott begångna av en ärelös man: "Dräper någon en man i ölbänk med kniv, då han delar kniv och köttstycke med honom, det är nidingsverk." Detta dråp var ytterst allvarligt, dels eftersom det hade

att detta barn hade visslat och hånlett mot honom. Är det inte en häftig överreaktion? Tveklöst i vår egen tid, men i äldre tider var hedern mer betydelsefull än idag. Friherren Johan Skytte skrev i sin kommentar till den svenska stadsrätten 1608: "Oförvitlighet i heder och rykte bör ej vara föremål för mindre omsorg och intresse än livet självt."

I normalfallet började två män munhuggas efter det att de druckit alkohol. Efter ett tag dök okvädinsorden upp, ord som lagen stadgade böter för, såsom tjuv, mordbrännare, förgörerska och så vidare. Nästa steg var att ta till knytnävarna och slutligen tillhyggen, såsom knivar, vedträn eller värjor (ja, till och med ostar av den större modellen kunde användas).

Men Bengt använde inte något av de ord som lagen uttryckligen förbjöd, han använde inte några ord överhuvudtaget. Han hånlog och visslade. Detta ansågs inte tillräckligt för att Anders heder skulle vara angripen – det var bara en "ringa" anledning.

Sannolikt hade rätten dömt mildare om Bengt verkligen brukat ett okvädinsord, men det är ändå inte säkert att Anders hade klarat sig undan med livet i behåll. Han kanske hade blivit dömd till döden för dråp istället. En sådan utväg kanske inte vi tycker spelar någon större roll, men det hade det gjort för Anders och hans släktingar. En dråpare kunde nämligen fortfarande betraktas som en respektabel och hedervärd man, men så var aldrig fallet för en mördare.

Mängden våld har minskat

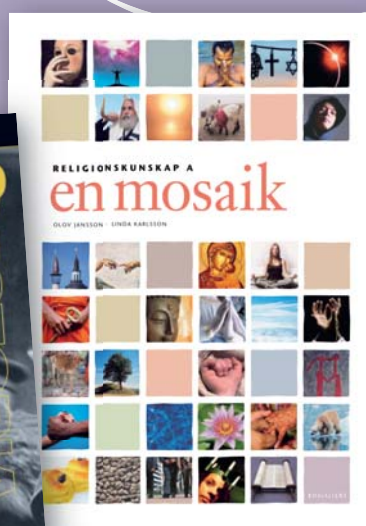
Vad har då hänt med våldet fram till våra dagar? Den tydligaste trenden är att våldet mellan människor har minskat drastiskt. Under medeltiden var våldsnivån upp till 100 gånger högre än idag. Den stora nedgången skedde under 1600-talet och redan på 1700-talet låg våldsnivån på en modern nivå.

Trots kvällstidningarnas rubriker och löpsedlar har våldet inte ökat särskilt mycket de senaste 10–30 åren. Visserligen har det rapporterade ungdomsvåldet ökat något, men det kan möjligen förklaras med en ökad anmälningsbenägenhet. Den senaste ökningen är hur som helst bara en krusning på ytan när det gäller våldsutvecklingen i ett historiskt perspektiv.

Hur kan man förklara denna nedgång

av våldet? Historikerna har pekat på en rad olika förklaringar, utan att ha kunnat komma överens. Några menar att vi människor har blivit civiliserade, det vill säga att vi har blivit bättre på att kontrollera våra impulser och hellre går till domstolen med konflikter. Dock kan dessa inte förklara varför de "civiliserade" människorna under 1900-talet genom krig och diktaturer dödat fler människor (bortåt 200 miljoner) än under alla tidigare sekler tillsammans. Andra försök att förklara nedgången av dödligt våld har betonat krig (som decimerade de unga männen) och en förbättrad sjukvård (så att fler överlevde sina skador).

Niklas Ericsson

NYA TITLAR — NYA VÄGAR MOT MÅLEN

Samband, En mosaik och Samspel

HISTORIA • RELIGION • SAMHÄLLSKUNSKAP

**BONNIER
UTBILDNING**

Sveriges historia i tre olika medier

Sveriges historia kommer att belysas ur flera olika perspektiv det kommande året, tack vare ett samarbete mellan Norstedts förlag, Historiska museet och TV4.

Åtta bokband

Först ut är Norstedts förlag som redan under 2009 började ge ut Sveriges historia i åtta välmattade band. Det är det första standardverket i den omfattningen om svensk historia på över 40 år. Huvudredaktör är Dick Harrison, som menar att vi svenskar är historielösa (förmodligen sämst i västvärlden) och att skolan fortfarande lär ut den svenska historien genom kungar och krig.

Det kommer att ersätta Sten Carlssons och Jerker Roséns *Den svenska historien* i femton band från 1960-talet. Visserligen har det de senaste åren kommit ut olika översiktsverk om Sveriges historia, såsom Herman Lindqvists *Historien om Sverige* på 1990-talet och *Signums svenska kulturhistoria* (2004–2009). Men inget av

dem har tagit ett helhetsperspektiv på den svenska historien utifrån den senaste forskningen.

Det är inte bara ny kunskap som presenteras (samtidigt som gamla myter avlivnas) utan det är även en ny, modernare historiesyn som träder fram. Den äldre politiska historien får stå tillbaka för social historia.

En utställning

Därefter kommer Historiska museet att öppna en ny utställning, *Sveriges historia*, i slutet av maj 2010. Den kommer att visa de senaste tusen åren, från 1000-talet till mordet på Olof Palme 1986, då historien uppenbarligen slutar. Med hjälp av teaterdramaturger, interaktiva stationer och färre föremål än vanligt hoppas museet på att locka besökare. Det är den största satsningen på femton år och den kommer att stå kvar till 2015.

Och en tv-serie

Slutligen kommer TV4 att under våren 2010 sända en tv-serie om Sveriges historia om sammanlagt 15 timmar. Den sträcker sig från istid och framåt med Harrison och Martin Timell som ciceroner. "Att prata med Dick är som att hångla med ett bibliotek" säger Martin Timell. Den som tittar på serien kanske får reda på vad Timell menade med det ...

Niklas Ericsson

SAMSPEL SAMHÄLLSKUNSKAP A

När alla kan delta.

- har särskilt lagt fokus på att underlätta undervisningen på yrkesprogrammen och lärlingsprogrammet
- utgår från politikens och samhällskunskapens stora frågor
- skapar förutsättningar för engagerade och livliga diskussioner där alla kan delta.

Samspel är uppdelat i fyra block:

- *Du och samhället* sätter in individen i ett samhällsperspektiv och presenterar de lagar, regler och normer som spelar störst roll för elevernas vardag
- *Sant eller falskt* handlar om hur vår världsbild påverkas genom IT-samhällets enorma informationsflöden.

BONNIER
UTBILDNING

GRUND Riksdag och regering

Riksdagens beslut

Riksdagen är Sveriges parlament, eller i folkligt tal 'Stortinget'. Den består av 349 riksdagsledamöter som väljs av riksdagen i riksdagsvalen. Den har beslutningsmyndighet över alla lagar som gäller i Sverige.

Riksdagens styv

Riksdagen är uppdelad i fyra block: Grund, Riksdag och regering, Vem bestämmer och Så styrs Sverige. Varje block innehåller ett antal ämnesområden som är strukturerade med ökad svårighetsgrad i tre nivåer: grundnivå, fördjupningsnivå och analysnivå.

- *Vem bestämmer* fokuserar på två huvudfrågor: Hur ska samhället styras? och Hur skapar vi ett rättvist och gott samhälle?
- *Så styrs Sverige* är en systematisk genomgång av hur det svenska samhället fungerar från lokal till global nivå, och hur de olika nivåerna kan påverka vår vardag.

Varje block innehåller ett antal ämnesområden som är strukturerade med ökad svårighetsgrad i tre nivåer: grundnivå, fördjupningsnivå och analysnivå.

Skola 2011 i full gång

Under 2008 gav regeringen i uppdrag till Skolverket att utarbeta förslag till nya kursplaner för samtliga skolformer inom den obligatoriska skolan, och just nu pågår ett intensivt arbete med att fullfölja detta uppdrag. Detta blir den största förändringen inom skolan på 15 år: alla kursplaner skrivs om, en ny betygsskala införs och dessutom förändras flera av gymnasieskolans program.

Ny struktur för ämnesplaner och ny betygsskala

I de nya förslagen till ämnesplaner har man strävat efter en enhetlighet både när det gäller struktur och språklig stil. För varje ämne formuleras ett centralt innehåll och därefter presenteras kunskapskrav i ämnet för olika årskurser. För årskurs 6 och uppåt formuleras specifika kunskapskrav för betygen E, C och A. Man har undvikit att göra en lista med betygskriterier som läraren kan bocka av, utan kunskapskraven ska snarare beskriva en övergripande "kunskapsprofil" för en elev på respektive betygssteg.

Digital kompetens i styrdokumentet

2006 fastslog Europaparlamentet åtta nyckelkompetenser som man anser att alla medborgare behöver för ett livslångt lärande. En av dessa är digital kompetens, och inför det pågående reformarbetet har Skolverket tydligt markerat vikten av att detta syns i de nya styrdokumentet. För SO-ämnenas del kan man märka detta i vissa ämnesplaner där "digitala medier" nämns, men framförallt lyfts dessa aspekter fram i programmålen för flera av gymnasieskolans program.

Många synpunkter att ta hänsyn till

Under höstens reformarbete medverkade över 1 000 grundskolor som referensskolor och ett hundratal enskilda lärare var

referenspersoner. Dessutom gavs möjlighet för allmänheten att ge synpunkter i tre öppna remissomgångar. De bearbetade förslagen skickades sedan ut på formell remiss. Denna har nyligen avslutats och just nu bearbetas de synpunkter som kommit in. Förslagen har hittills fått mycket beröm, men också en del kritik. Bland annat har man pekat på svåra formuleringar i texterna och otydliga kunskapskrav. Många lärare har uppskattat ett mer framträdande fokus på kursinnehåll men samtidigt har man pekat på en tendens till "stofffrängsel".

Arbetet med gymnasiet ämnesplaner har pågått parallellt och i början av februari släpptes utkastet till ett 60-tal ämnen. Under våren släpps förslagen till övriga skolämnen. Fram till den 17 maj kan allmänheten ge synpunkter.

Om allt går enligt nuvarande planer kommer de nya kursplanerna att införas från och med hösten 2011. Det kommer att behövas stora utbildningsinsatser för att ge landets lärare en möjlighet att sätta sig in i det nya systemet.

Ulf Jämterud

Spetsutbildningar på gymnasiet

Tidigare har det varit olagligt med inträdesprov till teoretiska utbildningar på gymnasiet. Men med de nya spetsutbildningarna, som är inledda på försök, har sådana prov blivit tillåtna. Medan den politiska oppositionen menar att dessa elitutbildningar skapar fler klyftor i samhället, hävdar regeringen att de är ett sätt att ta tillvara på ungdomars intresse och begåvning.

Spetsutbildningarna började hösten 2009 och ska hålla på under fem år och sedan utvärderas för att eventuellt bli permanenta. Tanken är att få teoretiskt begåvade lever att fördjupa sig i ett ämne eller en ämnesinriktning, såsom matematik, historia eller naturvetenskap.

Utmärkande för spetsutbildningarna är att de inte bara ska vara allmänt bra utan

också att det ska finnas en anknytning till vetenskaplig forskning vid en högskola. Eleverna får därför möjlighet att läsa någon eller några kurser vid en högskola.

Många skolor men få elever

Det har varit ett starkt söktryck från landets gymnasieskolor för att få hålla i de olika spetsutbildningarna. Vid första an-

sökningstillfället, i januari 2009, sökte 101 skolor och i november 2009 sökte 60 skolor. Vid varje tillfälle valdes 10 utbildningar ut: hälften inom matematik och naturvetenskap, hälften inom samhällsvetenskap och humaniora.

Däremot har söktrycket från eleverna varit svagare. Bara 2/3 av platserna söktes och endast två program hade fler sökanden än platser. Andelen antagna var ändå något lägre. De sökandena hade generellt sett höga betyg, cirka 270, men många av eleverna som sökt hade uppmanats av sina lärare, eftersom få av dem själva uppfattade sig som spetslever. Könsfördelningen var ganska jämn, med en liten övervikt för pojkarna.

Ris och ros

Medan Lärarnas riksförbund och Lärarförbundet båda är positiva till försöket, är den politiska oppositionen inte lika

övertygad. Vänsterpartiet är starkt emot medan Socialdemokraterna ser med skepsis på elitklasser. Förespråkarna menar att man kan ta tillvara begåvningar som annars blir understimulerade. Kritikerna lyfter istället fram att elitsatsningar skapar segregation genom att skapa klass- och kunskapsluckor.

I Sverige har man inte gjort mycket forskning kring elitklasser. Ann-Christin Kjellman vid Stockholms universitet menar att forskningen pekar åt olika håll. Hon följde några profilklasser med matematik under två år. Hon kunde konstatera att flickorna i profilklasserna hade betydligt högre betyg i matematik än andra flickor. Pojkarna hade däremot bara marginellt högre betyg i matematik än de pojkar som gick i vanliga klasser.

Niklas Ericsson

Läs mer på:
www.spetsutbildningar.se

Prenumerera gratis på

AktuelltOm

Ekonomi, Samhälle, Historia och Religion

AktuelltOm är en kostnadsfri tidning som vänder sig till lärare som undervisar i ekonomiska ämnen, samhällskunskap, historia och religion. Tidningen utkommer tre gånger per år och innehåller artiklar under följande rubriker:

- Aktuell ekonomi
- Aktuell politik
- Arbete & pengar
- Religion
- Historia
- Skola & utbildning
- Ekonomifakta

Dessutom i varje nummer:

- en temaartikel kring ett aktuellt eller historiskt ämne, och
- en kåserande artikel av en gästskribent.

AktuelltOm med ett bredare och djupare innehåll ersätter nyhetsbrevet Ekonomi&Samhälle.

Vill du ha ditt eget personliga exemplar?
Anmäl dig på www.bonnierutbildning.se/aktuelltom

Malin Gaimer

Malin Gaimer
Marknadsförare

Bonnier Utbildning,
Sveavägen 56,
Box 3159,
103 63 Stockholm,
Tel 08-696 85 78

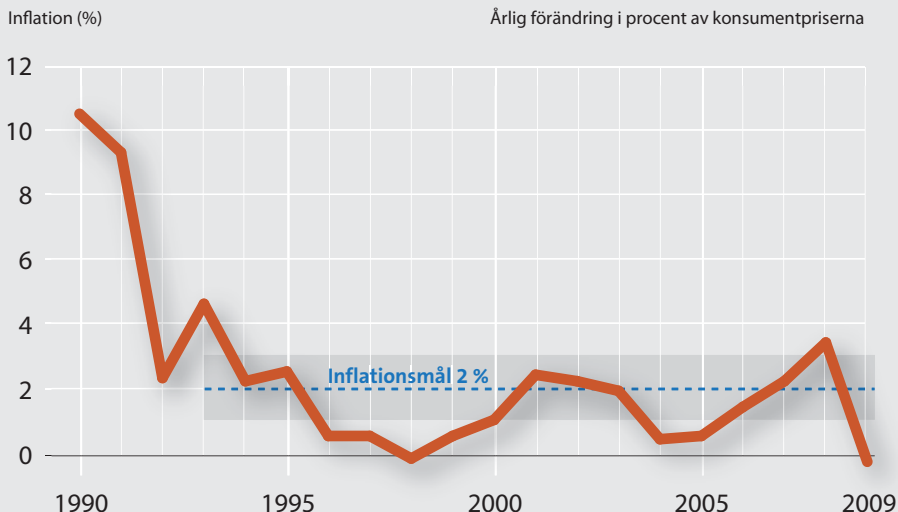
**BONNIER
UTBILDNING**

Inflationen 1990–2009

Diagrammet visar inflationen i Sverige 1990–2009. Det är Statistiska Centralbyrån som beräknar inflationen med hjälp av Konsumentprisindex (KPI), vilket anger förändringen av den allmänna prisnivån i Sverige.

I diagrammet syns också det inflationsmål på två procent (blå streckad linje) som Riksdagen satte upp 1993 och som styr Riksbankens penningpolitik (räntepolitik). Det skuggade fältet visar det intervall innanför vilket Riksbanken försöker få inflationen att ligga genom förändringar av reporäntan (styrräntan).

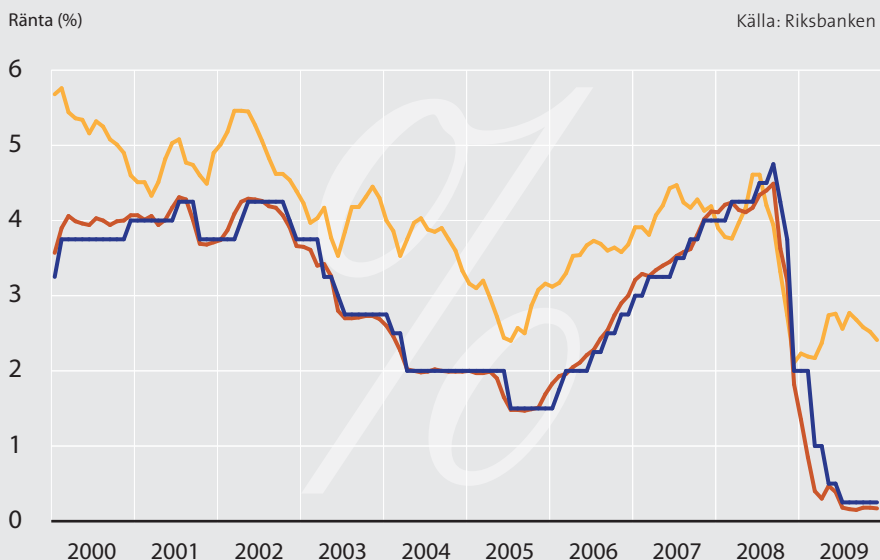
Källa: SCB

Ränteläget 2000–2009

Diagrammet visar ränteläget i den svenska ekonomin 2000–2009. Här syns tydligt hur Riksbankens reporänta (blå linje) styr övriga marknadsräntor i samhällsekonomin. Dessa ligger ofta högre än reporäntan eftersom deras löptider är längre, dvs. spararna får mer betalt ju längre tid de är beredda att placera sina pengar på kreditmarknaden.

Reporäntan är den mycket korta ränta som bankerna får betala då de placerar pengar i eller lånar pengar av Riksbanken. Detta sker på den så kallade dagslånemarknaden. Riksbanken använder reporäntan som styrränta för att påverka inflationstakten i samhällsekonomin.

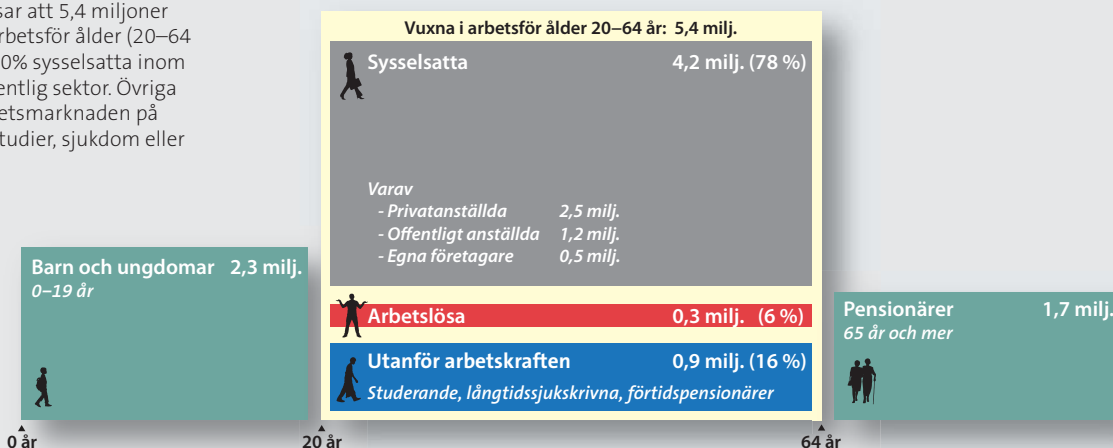
- 5-åriga statsobligationer ("långa räntan")
- 3-mån. statsskuldsväxlar ("korta räntan")
- Riksbankens reporänta ("styrräntan")

Källa: Riksbanken

Den svenska arbetsmarknaden 2009

Modellen ger en bild av den svenska arbetsmarknaden 2009 och visar att 5,4 miljoner svenskar befinner sig i arbetsför ålder (20–64 år). Av dessa är nästan 80% sysselsatta inom privat näringsliv och offentlig sektor. Övriga befinner sig utanför arbetsmarknaden på grund av arbetslöshet, studier, sjukdom eller förtidspension.

Källa: SCB

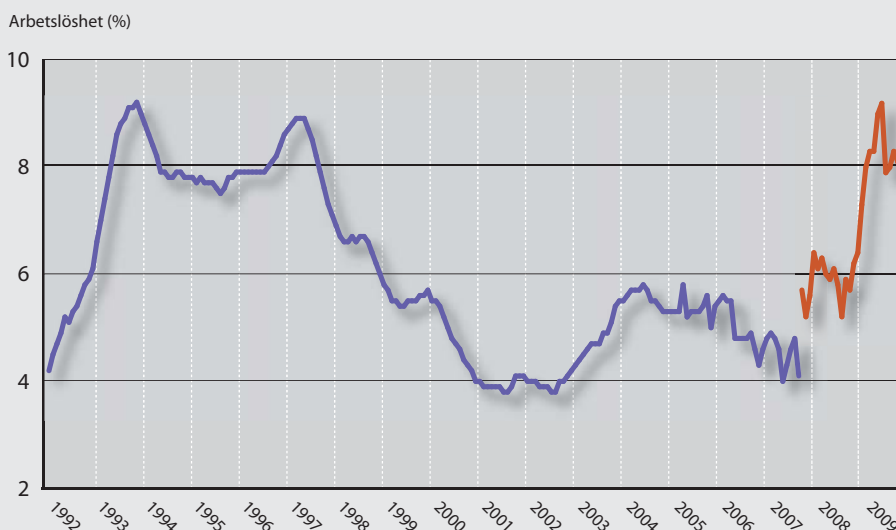
Arbetslösheten 1992–2009

Källa: SCB

Diagrammet visar den svenska arbetslösheten 1992–2009.

Brottet i diagrammet beror på att den svenska arbetslöshetsstatistiken anpassades under 2007 till den internationella ILO-definitionen av arbetslöshet som används inom EU. Denna förändring innebär att arbetslösheten utökades till att omfatta åldersgruppen 15–74 år (röd linje), i stället för som tidigare 16–64 år (blå linje). En annan skillnad är att heltidsstuderande som aktivt söker arbete numera räknas som arbetslösa. Dessa förändringar innebär att arbetslösheten i den svenska statistiken ökat med drygt en procent sedan 2007.

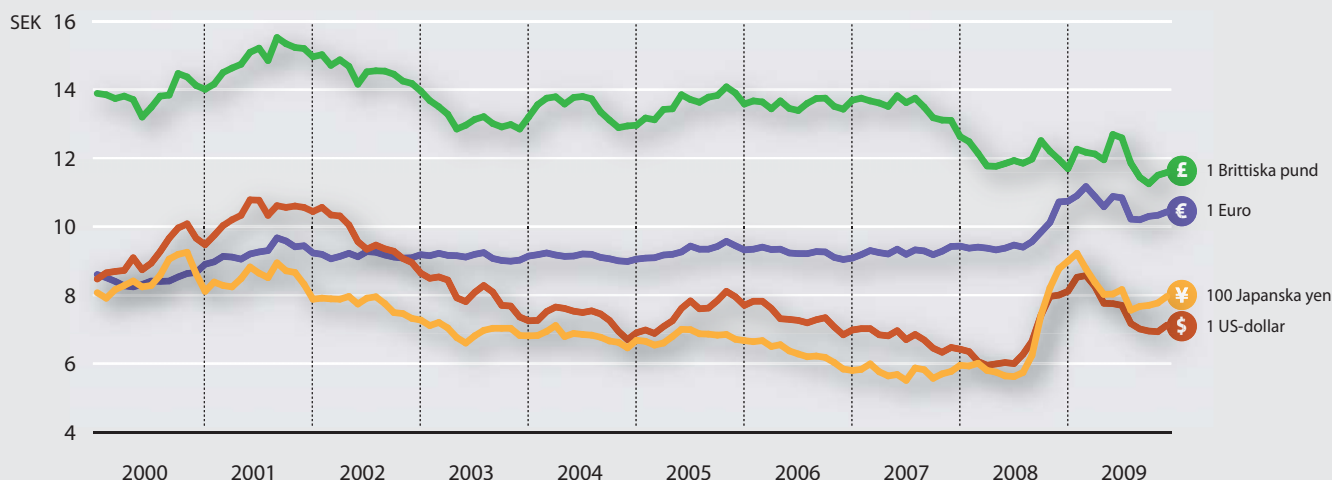
— Arbetslöshet enligt ILO-definitionen
— Arbetslöshet enligt tidigare definition

Växelkurser 2000 – 2009

Källa: Riksbanken

Diagrammet visar utvecklingen av fyra växelkurser gentemot den svenska kronan.

Svensk ekonomi just nu

Enligt Konjunkturinstitutet senaste bedömning från i december 2009 befinner sig Sverige i en djup lågkonjunktur där BNP väntas minska med hela 4,4 procent för år 2009. Men under 2010 kommer det att bli bättre. En ökad export och stigande konsumtion gör att tillväxten ser ut att öka med 2,7 procent under år 2010. Denna vändning i konjunkturen anses till stor del bero på en expansiv finans- och penningpolitik, med bland annat skattesänkningar och låga räntor. Positivt är också att världshandeln ser ut att ha återhämtat sig, vilket gör att den svenska exporten väntas öka.

Den låga inflationen och det låga resursutnyttjandet inom ekonomin gör att Riksbanken fortsätter med att bedriva en mycket expansiv penningpolitik. Konjunkturinstitutet förväntar sig att Riksbanken bibehåller reporäntan på 0,25 procent fram till hösten 2010.

Ekonomiska nyckeltal

Siffrorna gäller december 2009 – om inget annat anges

Produktionens storlek 2009 – BNP	3 189 mdr. kr
Tillväxten – BNP-förändring i procent (3 kv 2009 jmf. med 3 kv 2008)	-5,0 %
Medelinkomsten – BNP per invånare	339 000 kr
Utrikeshandeln 2008 – varuexporten	1 195 mdr. kr
2008 – varuimporten	1 089 mdr. kr
Inflationen – Konsumentprisindex (KPI)	0,9 %
Räntenivån – Reporäntan	0,25 %
Arbetslösheten – enligt ILO-definitionen	8,0 %
Statens inkomster 2010 – enligt statsbudgeten	723 mdr. kr
Statens utgifter 2010 – enligt statsbudgeten	811 mdr. kr
Statsskulden	1 189 mdr. kr
– varav statens utlandsskuld	333 mdr. kr
Prisbasbeloppet år 2009	42 800 kr

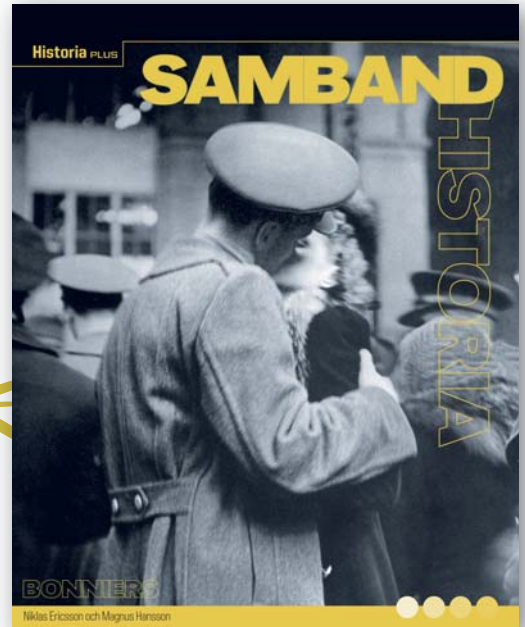
Källor: SCB, Riksbanken, Finansdepartementet, Riksgälden

SAMBAND HISTORIA PLUS

Från forntid till nutid – med fokus på källkritik.

- är en modern kronologisk historiebok som bygger på aktuell forskning
- levandegör ämnet historia med inspirerande texter
- ger överblickar och synliggör historiska samband
- utvecklar ett källkritiskt förhållningssätt
- har en struktur som gör att innehållet lätt kan anpassas till elevgruppen.

Varje historisk period i boken inleds med en överblick i form av en tidslinje och en sammanfattande ingress. Talande rubriker, tydliga kartor och förklaringar av viktiga begrepp guidar sedan eleven vidare. Varje period avslutas med modeller som visualiserar viktiga samband.

Lärohandledning

- med övningar som bygger vidare på boken och CD-skivor med essäer av Peter Englund.

Samband har två spår

Samband Historia är en flexibel bok med två länsspår, ett kortare och ett längre. De delar som tillhör det längre spåret är markerade med Utblick. Speciella faktarutor lyfter fram frågor om tolkning, perspektivval och källkritik.

**BONNIER
UTBILDNING**